

SOCIJALNO PREDUZETNIŠTVO
KAO POTENCIJAL ZA

RAZVOJ

ODGOVORNIH I ODRŽIVIH

ŽENSKIH
INICIJATIVA

SOCIJALNO PREDUZETNIŠTVO
KAO POTENCIJAL ZA

RAZVOJ

ODGOVORNIH I ODRŽIVIH

**ŽENSKIH
INICIJATIVA**

Naziv publikacije:	Socijalno preduzetništvo kao potencijal za razvoj odgovornih i održivih ženskih inicijativa
Izdavač:	Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena
Autori:	Siniša Tešić i Gabrijela Radetić
Saradnice/saradnici:	Rajna Cvetićanin, Maja Dunović, Željko Petrović
Uređivački odbor:	Sanja Gavranović, Nevena Marčeta, Bojana Barlovac, Jovan Grubić
Lektura:	Irena Žnidaršić-Trbojević
Dizajn i prelom:	MaxNova Creative Beograd
Mesto i godina izdanja:	Beograd, jun 2023

Republika Srbija
Ministarstvo za rad,
zapošljavanje, boračka
i socijalna pitanja

Ova publikacija nastala je u okviru projekta "Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti", koji sprovodi Agencija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women), uz finansijsku podršku Evropske unije. Stavovi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i autorkama, i ne predstavljaju nužno stavove UN Women, Ujedinjenih nacija, ili bilo koje druge organizacije pod okriljem Ujedinjenih nacija.

Sadržaj

1 	Pojmovnik	6
2 	Uvod	9
3 	Socijalno preduzetništvo i organizacije civilnog društva	12
4 	Potencijali i izazovi razvoja socijalnog preduzetništva	24
5 	Uslovi i registracija organizacija civilnog društva u cilju sticanja statusa socijalnog preduzeća	29
	Postupak registracije socijalnih preduzeća za organizacije civilnog društva	30
	Obaveze organizacije civilnog društva koja je stekla status socijalnog preduzeća	33
6 	Najčešća pitanja i odgovori	36
7 	Zaključak	40
8 	Literatura	43

1 | Pojmovnik

SOCIJALNA EKONOMIJA	predstavlja polje ekonomije koje socijalne ciljeve stavlja ispred ekonomskih i definiše da se socijalni ciljevi ostvaruju na ekonomski održiv način.
SOCIJALNO PREDUZETNIŠTVO	daje doprinos društvu kroz privredna delovanja, kao što su ekonomija (zapošljavanje teže zapošljivih kategorija), zaštita životne sredine, obrazovanje i zdravstvo i zdravstvena zaštita.
SOCIJALNA INOVACIJA	predstavlja bilo kakvo unapređenje, poboljšanje ili invenciju, koja doprinosi razvoju društvene zajednice.
SOCIJALNO PREDUZEĆE	je preduzeće koje posluje u domenu socijalne ekonomije i koje kroz privrednu delatnost tj. aktivnost daje doprinos društvenoj zajednici. Ova preduzeća su profitna ali svoj profit ili deo profita vraćaju zajednici.
TEŽE ZAPOŠLJIVE KATEGORIJE	predstavljaju grupe ljudi koje teže pronalaze posao a definisane su od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja na osnovu stanja i evidencije nezaposlenih lica u Nacionalnoj službi za zapošljavanje.
PRIORITETI SOCIJALNOG PREDUZETNIŠTVA	u najširoj mogućoj definiciji, mogu se podeliti na sledeća četiri: ekonomija, odnosno ekonomsko osnaživanje društveno osetljivih grupa (osposobljavanje za rad, zapošljavanje, radno angažovanje), zaštita životne sredine, zdravstvo i obrazovanje.
SOCIJALNI PREDUZETNIK/CA	predstavlja preduzetnika/cu sa eksplicitnom društvenom misijom.
SOCIJALNI TJ. DRUŠTVENI PROBLEM	predstavlja problem koji je jedinstven za društvenu zajednicu, grupu ljudi, ili okruženje u društvu.

ASPEKTI SOCIJALNOG PREDUZETNIŠTVA	podrazumevaju sve aktivnosti povezane s prioritetima socijalnog preduzetništva, kao što su društveno odgovorno poslovanje, zelena energija, organska poljoprivreda i druge aktivnosti korisne za društvo.
DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE	predstavlja oblik ponašanja i društvene odgovornosti kompanija koje žele da daju doprinos društvu, ali ne mogu to neposredno da ostvare kroz svoju poslovnu delatnost ili aktivnosti vezane za poslovnu delatnost.
DRUŠTVENO OSETLJIVE GRUPE	jesu grupe građana/ki kojima je potrebna dodatna sistemska podrška kako bi se mogli ravnopravno uključiti u životne tokove zajednice.
RADNA INTEGRACIJA	predstavlja rad s radno sposobnim pripadnicima osetljivih grupa na njihovom obrazovanju i osposobljavanju za rad, kao i zapošljavanje i drugi načini njihovog radnog angažovanja.
PREDUZETNIK/CA	je fizičko lice registrovano za obavljanje delatnosti u cilju sticanja dobiti, koje po svom pravnom položaju može ispuniti uslove koji su ovim zakonom propisani za sticanje statusa socijalnog preduzetništva.
PRIVREDNI SUBJEKT	je domaće pravno lice registrovano za obavljanje delatnosti u cilju sticanja dobiti, a naročito privredno društvo, zadruga i drugo pravno lice, koje po svom pravnom položaju može ispuniti uslove koji su Zakonom o socijalnom preduzetništvu propisani za sticanje statusa socijalnog preduzetništva.
SUBJEKT CIVILNOG SEKTORA	je domaće pravno lice koje nije osnovano u cilju sticanja dobiti, a naročito udruženje, udruženje u oblasti sporta, fondacija i drugo pravno lice, koje po svom pravnom položaju može ispuniti uslove koji su propisani Zakonom o socijalnom preduzetništvu.

**ZAINTERESOVANE
STRANE U
SOCIJALNOM
PREDUZETNIŠTVU**

predstavljaju sve one organizacije koje imaju interesa tj. žele da budu uključene u socijalno preduzetništvo. To su donosioci odluka na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou u čijoj se nadležnosti nalaze društvena pitanja koje rešava socijalno preduzetništvo, organizacije civilnog društva, naučno obrazovne organizacije, privreda, udruženja privrednika i svi drugi koji žele da doprinesu oblasti socijalnog preduzetništva.

**RODNA
RAVNOPRAVNOST**

podrazumeva jednaka prava, odgovornosti i mogućnosti, ravnomerno učešće i uravnoteženu zastupljenost žena i muškaraca u svim oblastima društvenog života, jednake mogućnosti za ostvarivanje prava i sloboda, korišćenje znanja i sposobnosti za lični razvoj i razvoj društva, jednake mogućnosti i prava u pristupu robama i uslugama, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada, uz uvažavanje bioloških, društvenih i kulturološki formiranih razlika između muškaraca i žena i različitih interesa, potreba i prioriteta žena i muškaraca prilikom donošenja javnih i drugih politika i odlučivanja o pravima, obavezama i na zakonu zasnovanim odredbama, kao i ustavnim odredbama.

**SOCIJALNE
ZADRUGE**

predstavljaju pravno lice koje predstavlja poseban oblik organizovanja fizičkih lica koja obavljaju različite delatnosti radi ostvarenja socijalne, ekonomske i radne uključenosti, kao i zadovoljenja drugih srodnih potreba pripadnika ugroženih društvenih grupa ili radi zadovoljenja opštih interesa unutar lokalne zajednice.

2 | Uvod

Vodič „Socijalno preduzetništvo kao potencijal za razvoj odgovornih i održivih ženskih inicijativa“ predstavlja analizu stanja oblasti socijalnog preduzetništva u cilju edukacije, razvoja i promocije održivih modela socijalnih preduzeća, uzimajući u obzir aspekt rodne ravnopravnosti. Vodič kroz pet poglavlja čitaoce i čitateljke upoznaje s pojmom socijalnog preduzetništva, definiše njegovu ulogu i značaj ravnomernog uključivanja žena u preduzetničke i društvene tokove, opisuje ulogu organizacija civilnog društva u socijalnom preduzetništvu, prikazuje mogućnost njegovog razvoja uz poštovanje rodne ravnopravnosti i daje objašnjenje na koji način socijalno preduzeće može da se registruje.

Socijalna ekonomija obuhvata veliki broj zainteresovanih strana koje kroz svoje inicijative, proizvode ili usluge posluju na tržištu i svoj profit usmeravaju ka ispunjenju određene društvene misije tj. dobrobiti. Socijalnu ekonomiju razlikujemo od klasične ekonomije po obavezi, ali i vrednosti koju daje reč socijalno, a to je da ekonomija o društvu vodi računa kroz osnovno poslovanje i opredeljenje profita, ili dela profita za dobrobit društva. Dobrobit društva može biti prikazana na različite načine, a neki od vidova dobrobiti za društvo vidljivi su kroz zapošljavanje onih koji teže dolaze do posla, rešavanje ekoloških problema u društvenoj zajednici, razvoj novih načina zdravstvene zaštite, ili kroz edukaciju koja tematski, ili po postavci, ima veći cilj u odnosu na komercijalnu edukaciju. Socijalna ekonomija predstavlja polje ekonomije koje daje dodatnu vrednost ekonomiji i proširuje značaj bavljenja preduzetništvom.

Najširi pojam u socijalnom preduzetništvu predstavlja socijalna ekonomija. Ona se može definisati kao stavljanje socijalnih tj. društvenih ciljeva ispred stvaranja profita, tako što bi se ciljevi ostvarivali na ekonomsko održiv način, koristan za društvenu zajednicu.

Uži pojam od socijalne ekonomije predstavlja socijalno preduzetništvo.

Pošto socijalna ekonomija podrazumeva sve zainteresovane strane koje su uključene u socijalne, tj. društvene ciljeve, socijalno preduzetništvo je usmereno na one koji kroz privrednu aktivnost tj. svoj rad rešavaju društvene ciljeve. Tako socijalna preduzeća uključuju širok krug zainteresovanih strana, kao što su organizacije civilnog društva, predstavnici lokalne, regionalne i nacionalne vlasti iz oblasti privrede i socijalne zaštite i predstavnike privrede koji su senzibilisani i zainteresovani za rešavanje društvenih izazova kroz preduzetništvo.

Postoji mnogo definicija za socijalno preduzetništvo, a mi bismo izdvojili jednu od najznačajnijih i najviše korišćenih definicija Evropske unije iz dokumenta Socijalna biznis inicijativa¹ koja kaže:

Socijalno preduzetništvo je inovativni način da ljudi reše različite ekonomske, obrazovne, zdravstvene i ekološke probleme u zajednici putem svog rada – udruživanjem i korišćenjem odgovarajućih biznis modela, ili korišćenjem preduzetničkih principa.

Evropska unija socijalno preduzetništvo prepoznaje kao način da se smanji siromaštvo i napravi model koji će doprineti razvoju društva i društvene zajednice.

1 The Social Business Initiative of the European Commission, European Commission, Brussels, Ref. Ares(2015)5946494 – 2015, <https://www.fi-compass.eu/publication/other-resources/social-business-initiative-creating-favourable-climate-social>

Da bi socijalno preduzetništvo bilo uspešno i ostvarivo, moramo definisati još jedan pojam, a to je socijalni preduzetnik/ca. U pitanju su pojedinci koji stvaraju uslove za bolji život i rad svih članova/ca zajednice rešavanjem društvenih izazova na preduzetnički način.

Socijalno preduzetništvo se bavi rešavanjem društvenih problema, a ne iskorišćavanjem tržišnih mogućnosti.

Ključan faktor uspešnosti socijalnih preduzeća predstavljaju menadžeri/ke. Za uspešno vođenje socijalnog preduzeća pored poslovnih veština, neophodne su specifične osobine i veštine kao što su senzibilisanost, timski rad, kreativnost, spremnost da se pomogne i liderstvo. Iskustva iz inostranstva svedoče o velikom broju uspešnih socijalnih preduzeća koja vode žene.

Ženski biznisi često kroz svoje poslovanje doprinose rešavanju nekog društvenog izazova. Socijalno preduzetništvo predstavlja mogućnost da žene i ženske organizacije daju doprinos društvu kroz ulaganje, razvoj i primenu novih rešenja za prevazilaženje socijalnih ili ekoloških problema u određenoj zajednici.

Žene često predstavljaju pokretačice promena u društvu, posebno kroz razvoj inovativnih preduzetničkih ideja.

3 | Socijalno preduzetništvo i organizacije civilnog društva

Organizacije civilnog društva su još 2006. godine skrenule pažnju na socijalno preduzetništvo kao mogućnost rešavanja društvenih izazova. Kroz svoj rad organizacije civilnog društva (dalje OCD) nametnule su oblast socijalnog preduzetništva kao značajnu, a na početku 2022. godine, na predlog Ministarstva za rad zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, **Vlada Republike Srbije usvojila je Zakon o socijalnom preduzetništvu² (dalje Zakon), a njegova primena je počela u novembru 2022. godine.** Proces usvajanja i primene Zakona doprineo je povećanju svesti o socijalnoj ekonomiji i socijalnom preduzetništvu u društvu i dao doprinos u prepoznavanju svih zainteresovanih strana i njihovih prava i obaveza u ovoj oblasti.

Zakon definiše da socijalna preduzeća mogu biti preduzetnici/ce, privredna društva i subjekti civilnog sektora, tj. organizacije civilnog društva. Zakon se zasniva na tri uslova koja potencijalno socijalno preduzeće mora da ispunjava, a to su:

1. **reinvestiranje/doniranje 50% ostvarenog profita (slika 1),**
2. **donešenje odluka od strane najmanje 1/3 zaposlenih, odnosno korisnika proizvoda ukoliko se radi o plasmanu proizvoda i pružanju usluga, i**
3. **redovno izveštavanje, tj. dostavljanje dvogodišnjeg izveštaja o ispunjenju društvene uloge nadležnom registru.**

2 Zakon o socijalnom preduzetništvu, Vlada Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 14/2022) <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-socijalnom-preduzetnistvu.html>

50%

**ostvarenog
profita**

- Reinvestira u interne programe podrške društveno osetljivim grupama ili u troškove u vezi sa radnim angažovanjem radno sposobnih pripadnika društveno osetljivih grupa, odnosno u programe aktivnosti usmerene na rešavanje problema zajednice
- Donira drugim pravnim licima ili preduzetnicima sa statusom socijalnog preduzetništva za rešavanje problema zajednice u oblastima delovanja

**Slika 1. Predlog načina ispunjenja uslova reinvestiranja/
doniranja dobiti socijalnih preduzeća u skladu sa
Zakonom o socijalnom preduzetništvu**

Ciljevi socijalnog preduzetništva povezani su s različitim društvenim, socijalnim i privrednim oblastima, tako da postoji više javnih politika koje su bitne za razvoj socijalnog preduzetništva, kao što su politike za razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetništva, za razvoj civilnog sektora, za ruralni razvoj, zatim socijalnog uključivanja ranjivih grupa poput Roma i Romkinja, osoba sa invaliditetom i rodne ravnopravnosti.

Socijalno preduzetništvo u Republici Srbiji doprinosi Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji od 2022. do 2030. godine, Strategiji unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji od 2020. do 2024. godine, Strategiji za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji od 2022. do 2030. godine, Strategiji održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, Strategiji za razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetništva od 2023. do 2027. godine i Strategiji za mlade od 2023. do 2030. godine. Takođe, socijalno preduzetništvo je prepoznato i u Planu razvoja AP Vojvodine i planovima razvoja lokalnih samouprava u Republici Srbiji.

Organizacije civilnog društva imaju značajnu ulogu u razvoju socijalnog preduzetništva. Uključivanje lica koja teže dolaze do posla u izradu proizvoda ili pružanje usluga, rešavanje ekoloških izazova ili edukacije koje su kreirane s ciljem da uvedu neku promenu u društvu uglavnom potiču pravo od njih.

Posebno treba naglasiti **značajnu ulogu žena u socijalnom preduzetništvu.** Prema podacima iz dokumenta Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj,³ "rodni jaz" u socijalnom preduzetništvu znatno je manji od rodnog jaza u tradicionalnom preduzetništvu, što ukazuje na *potencijal socijalnog preduzetništva kao alata u ukupnom povećanju ženskog preduzetništva i učešća žena na tržištu rada.* Ovo istraživanje utvrdilo je da su socijalna preduzeća koja vode i žene i muškarci sličnih veličina, profitabilnosti, i stope rasta, ali da su socijalna preduzeća koja vode žene inovativnija.

3 Huysentruyt, M. (2014), "Women's Social Entrepreneurship and Innovation", OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Working Papers, 2014/01, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5jxzkq2sr7d4-en>

Na osnovu analize stanja socijalnog preduzetništva u AP Vojvodini⁴ identifikovano je preko 200 organizacija civilnog društva koje su zainteresovane za ovu oblast i u svom radu već imaju elemente socijalnog preduzetništva. Nakon usvajanja Zakona 2022. godine, u narednom periodu očekuje se realan prikaz broja socijalnih preduzeća u Republici Srbiji.

Prema istraživanjima Evropskog pokreta u Srbiji⁵ broj potencijalnih socijalnih preduzeća je 1200. Najveći broj potencijalnih socijalnih preduzeća dolazi iz organizacija civilnog društva, a najčešće delatnosti su angažovanje društveno osetljivih grupa u cilju izrade rukotvorina, proizvoda od drveta, keramike ili stakla, pružanje usluga edukacije i obuka, usluga turizma i ugostiteljstva, usluga u oblasti kulture i umetnosti. Organizacije civilnog društva, pre svega udruženja građana, bave se i pružanjem socijalnih usluga mahom osobama sa invaliditetom, deci i mladima sa smetnjama u razvoju, starijim osobama, deci u sukobu sa zakonom i slično.

Ovo je ujedno i najčešći vid aktivnosti i u Evropi i delatnost iz koje su u mnogim zemljama krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina ponikla socijalna preduzeća. Velik je opseg delovanja i mogućnosti organizacija civilnog društva, a u vezi s tim, određeni broj organizacija radi i posluje po principima socijalnog preduzetništva a da toga nije ni svestan. Svaka organizacija civilnog društva koja u svom radu kreira proizvod ili uslugu može da bude socijalno preduzeće i da postane prepoznatljivija i vidljivija radi plasmana svojih proizvoda/usluga. Kao socijalno preduzeće, organizacija civilnog društva ima mogućnost pristupa fondovima za podršku socijalnom preduzetništvu, da bude uključena u mrežu socijalnih preduzeća i koristi pogodnosti učešća u javnim nabavkama pod prioritarnim uslovima što je omogućeno Zakonom.

4 S Tešić, R. Cvetičanin, Analiza o trenutnom stanju u privrednim subjektima – društvima u AP Vojvodini u oblasti socijalnog preduzetništva, Klaster socijalnog preduzetništva Vojvodine, Novi Sad, 2022. <https://www.kaspev.net/Projekti>

5 Društveno, korisno održivo kako osnovati socijalno preduzeće u Srbiji, Evropski pokret u Srbiji Beograd, 2016. <https://www.emins.org/product/drustveno-korisno-odrzivo-kako-osnovati-socijalno-preduzece-u-srbiji/>

Da bi udruženje postalo subjekt socijalnog preduzetništva, potrebno je da ima registrovanu privrednu delatnost i da status registruje u Agenciji za privredne registre. Organizacije civilnog društva, tj. udruženja, imaju mogućnost jednostavne registracije socijalnog preduzeća kroz prikaz ponude, tj. proizvoda i usluga kojima se bave.

Osnovni i obavezni uslov da bi se organizacija civilnog društva mogla registrovati kao subjekt socijalnog preduzetništva je da se bavi izradom proizvoda ili pružanjem usluge. Ukoliko se organizacija civilnog društva bavi samo sprovođenjem projekata koji su finansirani od strane donatora, a nema ponudu proizvoda ili usluga, ista ne zadovoljava uslov da postane socijalno preduzeće.

Organizacije civilnog društva koje vode žene, ili koje kao korisnice okupljaju žene najčešće aktivne u lokalnim sredinama imaju za cilj osnaživanje žena ili ostvarenje drugog društvenog uticaja (pomoć osobama sa invaliditetom, revitalizacija starih zanata, doprinos ekologiji). One stoga imaju ogroman potencijal za uspostavljanje socijalnog preduzeća. **Osnovni preduslovi uspešnog socijalnog preduzeća su dobro razvijen proizvod ili usluga, razvijen održiv poslovni model i jasan prikaz društvene koristi.** Organizacije civilnog društva koje žele da postanu socijalna preduzeća najviše moraju da rade na održivosti aktivnosti tj. prometa proizvoda ili usluga razvijenih u okviru udruženja.

Udruženja koja pokrivaju oblast rodne ravnopravnosti najčešće se bave edukativnim uslugama, proizvodnjom rukotvorina, starim zanatima, proizvodnjom i preradom poljoprivrednih proizvoda, pružanjem različitih usluga socijalne zaštite u zajednici itd. **Kroz realizaciju svojih aktivnosti ovakva udruženja daju značajan doprinos razvoju lokalnih zajednica i imaju veliki potencijal da postanu socijalno preduzeće.**

Registracijom socijalnog preduzeća udruženje dobija mogućnost razvoja proizvoda i usluga i mogućnost bolje promocije i vidljivosti. Zakon predviđa finansijsku i nefinansijsku podršku socijalnim preduzećima, što registrovanim udruženjima pruža mogućnost dugoročnog razvoja i održivosti.

Da su udruženja žena počela da prepoznaju dobrobit socijalnog preduzetništva pokazuje Analiza o trenutnom stanju u privrednim subjektima na teritoriji AP Vojvodine⁶ realizovana 2022. godine u okviru programa Sekretarijata za privredu i turizam AP Vojvodina. Prilikom anketiranja i razgovora na uzorku od preko 100 udruženja žena, preko 90% žena koje vode udruženja bilo je zainteresovano za socijalno preduzetništvo kao mogućnost za razvoj udruženja koja vode. Takođe, preko 70% žena je učestvovalo na obukama predstavnika lokalnih samouprava i udruženja na teritoriji AP Vojvodine koje su organizovane prošle godine. Savet za socijalno preduzetništvo Republike Srbije sastoji se od 14 članova i 65% su žene. Sve prethodno pokazuje veliki značaj i ulogu žena u oblasti socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji.

Primer uspešnog socijalnog preduzeća je **Vollpension kafe** u Beču koji vodi Hana Luks (Hannah Lux), direktorka i suosnivačica. Cilj kafea Vollpension je da kreira mesto za sastanke u kome rade starije osobe, posebno žene u penziji koje proizvode kolače i torte po starim receptima. U kafiću je sve puno topline koju stariji ljudi pružaju mušterijama, a bitan cilj kafea Vollpension je da ekonomski osnaži žene s malom penzijom kroz njihovo angažovanje.⁷

⁶ S Tešić, R. Cvetičanin, Analiza o trenutnom stanju u privrednim subjektima – društvima u AP Vojvodini u oblasti socijalnog preduzetništva, Klaster socijalnog preduzetništva Vojvodine, Novi Sad, 2022. <https://www.kaspev.net/Projekti>

⁷ <https://www.vollpension.wien/en/welcome/>

Kako prepoznati da li je organizacija kvalifikovana da postane socijalno preduzeće?

1

Prvi korak je prepoznavanje da postoji senzibilisnost u vezi s podrškom i pomoći drugima ili brigom o društvenoj zajednici. Osnovno pitanje bilo bi: Kada sam poslednji put pomogao/la nekome, ili učestvo-vao/la u rešavanju nekog društvenog izazova kroz volonterizam?

2

Drugi korak je posedovanje proizvoda ili usluge i misije organizacije kojom ostvaruje jedan od ciljeva socijalnog preduzetništva (ekonomsko osnaživanje društveno osetljivih grupa - osposobljavanje za rad, zapošljavanje, radno angažovanje, daje doprinos rešavanju ekoloških, edukativnih, ili zdravstvenih izazova).

3

Treći korak je razvoj poslovnih veština (upravljanje, organizacija, marketing, prodaja) kako bi organizacija postala socijalno preduzeće koje je održivo. To uključuje i usvajanje dodatnih znanja kao što znanja o upravljanju projektima i prikupljanju sredstava (fundraising).

4

Četvrti korak je registracija statusa socijalnog preduzeća koja je detaljno objašnjena u poglavlju 5.

Primeri organizacija u Republici Srbiji koje doprinose rodnoj ravnopravnosti i imaju potencijal za razvoj socijalnog preduzetništva:

Organizacija „Čepom do osmeha“ bavi se sakupljanjem čepova i edukacijama u oblasti ekologije. Ova organizacija je kroz svoj uticaj i aktivnosti kojima se bavi prepoznata u čitavoj Srbiji. Angažovanje i jednake mogućnosti vidljivi su kroz celokupno delovanje organizacije.

 Za ukupno 12 godina svoga rada udruženje „Čepom do osmeha“ steklo je preko 2000 aktivnih volontera i volonterki, prikupilo je više hiljada tona plastike i učestvovalo u njenom recikliranju, a, pored svega toga, do sada je kupilo preko 50 različitih pomagala deci sa invaliditetom u Republici Srbiji.

Udruženje uspešno saraduje s različitim organizacijama, prepoznato je od strane republičkih, pokrajinskih i gradskih organa vlasti kao praktični pokretač ekoloških promena.

➤ Više informacija može se naći na: <https://cepomdoosmeha.org.rs/>.

Mreža „Ženski divan“, okuplja pet udruženja žena iz banatskih sela: Belo Blato, Boka, Idoš, Lazarevo i Mokrin. Ona osnažuje žene i razvija preduzetnički duh kod žena iz seoskih sredina. Članice udruženja žena koja predstavljaju Mrežu čine žene koje se bave različitim starim zanatima, izradom rukotvorina, proizvodnjom kolača, peciva i drugog.

- Mreža „Ženski divan“ ima kreiran sajt u okviru kog promovišu svoj rad i bave se prodajom svojih proizvoda: <https://pletenia.rs/>.

Lužničke rukotvorine Ž.E.C. (Ženski etno-centar) je udruženje građana čiji je cilj socijalna zaštita starih, iznemoglih i drugih lica u stanju socijalne potrebe, naučno, stručno i praktično angažovanje na širenju svesti o očuvanju, negovanju i zaštiti starih zanata. Od svog osnivanja, organizacija se bavi osnaživanjem žena na selu i javnim zastupanjem, zalažući se za poboljšanje položaja žena na selu, dece sa invaliditetom i starijih građana koji žive u planinskim područjima opštine Babušnica.

Uključivanje žena sa sela u aktivnosti javnog zagovaranja rezultiralo je povećanim učešćem žena u donošenju odluka na lokalnom nivou i direktnim učešćem u razvoju javne politike u lokalnoj zajednici.

➤ Više informacija može se naći na: <https://www.facebook.com/seoskezene>

Ženski centar Užice - RETEX je inovativni centar za prikupljanje i reciklažu tekstila, osmišljen 2010. godine kao program Ženskog centra Užice. Predstavlja rezultat prepoznatih potreba zapošljavanja žena iz ranjivih grupa i potreba lokalne zajednice za poboljšanjem kvaliteta sistema primarne selekcije otpada. Cilj RETEX-a je ekonomska valorizacija otpadnog tekstila i smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu.

Usluge centra koristi oko 280 socijalno ugroženih porodica, a do sada je donirano više od 21000 komada tekstila i sortirano 60 tona tekstila za reciklažu. Radionica za proizvodnju iz asortimana tekstilne galanterije opremljena je s pet šivaćih mašina, industrijskom mašinom za pranje i sušenje i sa industrijskom peglom, kao i sa tri specijalizovana kontejnera za prikupljanje tekstila.

➤ Više informacija može se naći na:
<https://zenskicentaruvice.com/reciklaza-tekstila/>.

Udruženje žena „Sačuvajmo selo“ iz Priboja osnovano je sa ciljem da se unapredi položaj žena na selu. Udruženje sprovodi čitav set aktivnosti koje su usmerene na ekonomsko osnaživanje žena kroz edukacije za unapređenje poljoprivredne proizvodnje i plasiranje proizvoda, otklanjanje rodno zasnovanih stereotipa i promovisanje prava žena u različitim oblastima (npr. pravo na nasleđivanje, na socijalnu zaštitu itd.), razvoj ženskog ruralnog turizma i očuvanje životne sredine.

Uvođenje i proširenje plasteničke proizvodnje, organizacija tradicionalne manifestacije „Tromeđa bez međa“ samo su neki od projekata koje je realizovalo udruženje „Sačuvajmo selo“.

U rad i aktivnosti uključeno je, direktno ili indirektno, oko 100 žena. Deo proizvoda Udruženje donira, pokazujući da je briga o potrebama drugih podjednako važna kao i briga o sebi.

➤ Više informacija može se naći na: <https://sacuvajmoselo.rs/>.

4 | Potencijali i izazovi razvoja socijalnog preduzetništva

Usvajanjem Zakona o socijalnom preduzetništvu kreiran je pravni okvir za registraciju i razvoj socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji. Organizacije civilnog društva zainteresovane za socijalno preduzetništvo imaju mogućnost da se registruju kao socijalna preduzeća i koriste programe podrške namenjene socijalnim preduzećima.

Potencijal socijalnog preduzetništva predstavlja višestruka korist za razvoj lokalne zajednice u kojoj posluje socijalno preduzeće. S jedne strane socijalno preduzeće predstavlja biznis koji privređuje i puni budžet lokalne samouprave, dok, s druge strane, socijalno preduzeće unapređuje lokalnu zajednicu u kojoj posluje tako što rešava određeni društveni problem.

U cilju održivosti treba razvijati socijalna preduzeća na osnovu realnih potreba i izazova koji postoje u lokalnim sredinama. Veoma je bitno napomenuti **značaj partnerstva između socijalnih preduzeća, javnih institucija i profitnog sektora, koja mogu dovesti do snažnih pozitivnih sinergija i održivosti socijalnog preduzetništva** u Republici Srbiji. Partnerstva su bitna zbog zajedničkog rada na utvrđivanju izazova u društvenoj zajednici, kako

bi se uspostavila socijalna preduzeća na osnovu realnih potreba u lokalnim sredinama i bila prepoznata i podržana od strane svih zainteresovanih strana u ovoj oblasti.

Kada govorimo o izazovima socijalnog preduzetništva i rasta i razvoja ovih preduzeća uopšte, možemo ih grupisati u sledeće tri kategorije:

1. razumevanje koncepta socijalnog preduzetništva;
2. vidljivost;
3. finansijska i nefinansijska podrška socijalnim preduzećima.

1. Razumevanje koncepta socijalnog preduzetništva

Glavni izazov u Republici Srbiji u vezi sa socijalnim preduzetništvom predstavlja nerazumevanje koncepta socijalnog preduzetništva. Za rešavanje ovog izazova preporučuje se uvođenje formalnih i neformalnih obrazovnih programa na svim nivoima obrazovanja – osnovnom, srednjem, visokom i u obrazovanju odraslih.

Kreiranjem inovativnih i modernih nastavnih programa za teorijsko-praktičnu obuku iz oblasti socijalnog preduzetništva i većim uključivanjem mladih u edukacije, u društvu će se povećati razumevanje ove oblasti. *Da bi socijalno preduzetništvo bilo konkurentno i inovativno, mora imati obrazovane menadžere/ke koji će voditi preduzeća s pozitivnim uticajem na društvo.* Lideri/ke socijalnog preduzetništva moraju biti razumni i sposobni da budu korak ispred standardnih, isključivo profitno orijentisanih menadžera/ki preduzeća. Najbolja praksa iz drugih zemalja (npr. Austrije) pokazala je da se edukacija o socijalnom preduzetništvu može uvesti na fakultetima, odnosno, u slučaju pomenute zemlje, na ekonomskom fakultetu. To će osigurati da buduće generacije menadžera/ki u socijalnom preduzetništvu imaju izbalansirano znanje o tržištu, pravu i finansijama koje je neophodno za upravljanje socijalnim preduzećima na održiv način. Unutar socijalnih preduzeća koja ispunjavaju minimum jedan od socijalnih ciljeva (ekonomsko osnaživanje društveno osetljivih grupa – osposobljavanje za rad, zapošljavanje, radno angažovanje, zaštitu životne sredine, obrazovanje ili zdravstvo) trebalo bi uspostaviti interno obrazovanje kako bi se kompanije motivisale da slede više od jednog društvenog cilja. Ovaj pristup doveo bi do tendencije socijalnih preduzeća da dostignu model izvrsnosti u socijalnom preduzetništvu, što znači da slede višestruke društvene ciljeve da bi mogli da deluju održivo i da budu što korisniji za društvo.

Težište bi trebalo da bude na tome šta socijalno preduzetništvo zapravo jeste, jer iskustva pokazuju da se ono doživljava kao mera zapošljavanja osoba sa invaliditetom i ljudi koji su finansirani od strane države, a ne kao održivo poslovanje koje, osim što donosi profit, ima i pozitivan uticaj na rešavanje društvenih izazova.

Poseban fokus obrazovanja mora biti na državnim službenicima/cama na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Cilj mora biti podizanje njihove svesti o socijalnom preduzetništvu kako bi prepoznali mogućnosti u svom delokrugu rada da podrže jačanje socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji.

Bitno je spomenuti značaj organizacija civilnog društva u razvoju socijalnog preduzetništva kroz obuke o socijalnom preduzetništvu subjekta socijalnog preduzetništva, potencijalnih socijalnih preduzetnika/ca, predstavnika/ca lokalnih vlasti i svih zainteresovanih za socijalno preduzetništvo.

2. Vidljivost socijalnih preduzeća

Socijalna preduzeća treba da postanu vidljivija kako bi bila prepoznata kod zainteresovanih strana.

Vidljivost socijalnih preduzeća treba unaprediti kroz saradnju s predstavnicima lokalnih samouprava, a treba poboljšati i međusobnu saradnju i umrežavanje socijalnih preduzeća.

Veća vidljivost socijalnih preduzeća od strane predstavnika/ca javne vlasti predstavlja potrebu kako bi se ona podržala i razvila.

Na osnovu Analize o trenutnom stanju u privrednim subjektima – društvima u AP Vojvodini u oblasti socijalnog preduzetništva iz 2022. godine, mali broj predstavnika/ca lokalnih samouprava znao je da pokaže praktičan primer organizacije koja posluje po principu socijalnog preduzetništva. S druge strane, isto istraživanje je pokazalo interesovanje udruženja žena za uspostavljanje socijalnih preduzeća, što bi značajno doprinelo i većoj vidljivosti njihovog rada, ali i stvaranju održivih i vidljivih inicijativa.

Platforma za informisanje i razmenu informacija za socijalne preduzetnike/ce, socijalne zadruge, kao i investitore koji žele da ulažu u socijalna preduzeća može biti jedno od rešenja za unapređenje vidljivosti i međusobno povezivanje. Preporučuje se i uvođenje sistema etiketa i sertifikata koji se primenjuju na socijalna preduzeća na nivou Republike Srbije. To će omogućiti i pogodnosti koje su predviđene Zakonom u vidu korišćenja rezervisanih javnih nabavki.

3. Finansijska i nefinansijska podrška namenjena socijalnom preduzetništvu

Pristup finansijama smatra se jednim od glavnih izazova za socijalna preduzeća u Srbiji. Za sada se socijalna preduzeća uglavnom moraju oslanjati na iste izvore finansiranja, kao i na profitno orjentisana preduzeća, iako se počinju pojavljivati alternativni izvori finansiranja.

Stoga imamo neusklađenost na strani ponude i potražnje. Na strani potražnje, socijalna preduzeća obično imaju poteškoća da među dostupnim izvorima finansiranja pronađu odgovarajuće. S druge strane, pružaocima socijalnih finansija teško je da identifikuju socijalna preduzeća, koja ispunjavaju njihove specifične investicione potrebe. **Takođe, mnogim socijalnim preduzećima nedostaju menadžerske veštine i ekonomsko znanje u vezi sa osnivanjem i finansiranjem njihovih organizacija.**⁸

Izazovi i prepreke obično su malo dostupne javne subvencije, nerazumevanje investitora/finansijera za socijalno preduzetništvo, jer žele da vide određeni ekonomski povrat svoje investicije pa je težak i ograničen pristup privatnom kapitalu.

Postoje izazovi nemogućnosti plasiranja mikro-kredita i drugih sredstava socijalnim preduzećima, zbog Zakona o bankama,⁹ koji kaže da kreditna sredstva mogu da plasiraju jedino banke na tržištu Republike Srbije. Međutim, socijalna pre-

8 R. Cvetićanin, S. Tešić, P. Csizmar, G. Richter, Social Entrepreneurship in EU, Austria and Serbia – A Short Overview and Recommendations for an Excellent Model of Social Entrepreneurship in Serbia, IP Centre Vienna, 2019.

9 Član 5 Zakona o bankama, Vlada Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 107/2005, 91/2010 i 14/2015)

dužeća mogu da koriste sredstva namenjena za zapošljavanje teže zapošljivih radno sposobnih kategorija, sredstva namenjena za ekološke ciljeve i sredstva za edukaciju društveno osetljivih grupa.

Evropska unija prepoznaje značaj socijalnog preduzetništva kroz ciljeve Evropskog socijalnog fonda plus (ESF+).¹⁰ On se zasniva na tri cilja - socijalna inkluzija, obrazovanje i jačanje veština i zapošljavanje. *U okviru programa ESF+, jednu nit predstavlja Program za zapošljavanje i socijalne inovacije¹¹ kojim se finansira socijalno preduzetništvo u zemljama Evropske unije, ali i državama kandidatima za članstvo u EU.*

Republika Srbija bi trebalo da pomenutom programu pristupi u toku 2023. godine, što znači da će organizacije iz Srbije moći da konkurišu i koriste sredstva ovog fonda. Zemlje članice imaju mogućnost direktnog korišćenja sredstava za socijalno preduzetništvo i osnaživanje socijalnih preduzeća u svojim zemljama. Iskustvo Republike Hrvatske pokazuje velike mogućnosti organizacija civilnog društva u razvoju i unapređenu njihovih proizvoda i usluga.

Republici Hrvatskoj je za potrebe društvenog razvoja od 2021. do 2027. godine iz ESF+ fonda na raspolaganju skoro 2 milijarde evra.

¹⁰ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=en>

¹¹ The Employment and Social Innovation EaSI
<https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/esf-direct-easi>

5 | Uslovi i registracija organizacija civilnog društva u cilju sticanja statusa socijalnog preduzeća

Zakon o socijalnom preduzetništvu predviđa uslove i registraciju statusa socijalnog preduzeća.

U skladu sa Zakonom,¹² **socijalno preduzetništvo se ostvaruje kroz:**

1. proizvodnju dobara i pružanje usluga (socijalnih, obrazovnih, zdravstvenih, kulturnih itd);
2. radnu integraciju (rad sa radno sposobnim pripadnicima društveno osetljivih grupa na njihovom obrazovanju i osposobljavanju kao i zapošljavanje i drugi načini njihovog radnog angažovanja);
3. poslovanje koje doprinosi održivom razvoju devastiranih područja i lokalnih zajednica;
4. poslovanje kojim se rešavaju problemi u drugim oblastima od opšteg interesa.

Zakonom o socijalnom preduzetništvu definišu se oblasti delovanja socijalnih preduzeća kao i poslovanje u oblastima od društvenog interesa u cilju ostvarenja društvene uloge u lokalnoj zajednici. Oblasti društvenog interesa usmerene su na:

- unapređenje uslova života i poslovanja u ruralnim područjima;
- zapošljavanje ranjivih društvenih grupa;
- usluge socijalne i zdravstvene zaštite;
- dostupnost i unapređenje obrazovnih, kulturnih i sportskih sadržaja i usluga;

---

¹² Član 5 Zakona o socijalnom preduzetništvu.

Subjekti mogu registrovati status socijalnog preduzetništva ako ispunjavaju Zakonom propisane uslove za sticanje tog statusa:

1. **preduzetnik/ca koji** vodi poslovne knjige u skladu sa propisima o računovodstvu, odnosno preduzetnik/ca koji nije paušalno oporezovan.
2. **privredni subjekti**, odnosno domaća pravna lica registrovana za obavljanje delatnosti u cilju sticanja dobiti, a naročito privredna društva, zadruge i druga pravna lica.
3. **subjekti civilnog sektora**, odnosno domaća pravna lica koja nisu osnovana u cilju sticanja dobiti, a naročito udruženja, udruženja u oblasti sporta, fondacije i druga pravna lica.

Postupak registracije socijalnih preduzeća za organizacije civilnog društva

Organizacije civilnog društva predstavljaju najveći potencijal za razvoj socijalnog preduzetništva. U Zakonu o socijalnom preduzetništvu, organizacije civilnog društva definišu se kao subjekti civilnog sektora. Udruženje koje je registrovano u skladu sa Zakonom o udruženjima može steći **STATUS** socijalnog preduzeća ukoliko je:

1. registrovalo privrednu delatnost u okviru udruženja/udruženja u oblasti sporta/ fondacije.
2. ostvaruje jednu ili više društvenih uloga u skladu s članom 5. Zakona o socijalnom preduzetništvu.¹³
3. posluje u jednoj ili više oblasti u skladu s članom 7. Zakona o socijalnom preduzetništvu;
4. upravljanje se vrši u skladu sa ograničenjem propisanim članom 12. Zakona o socijalnom preduzetništvu koje podrazumeva donošenje odluka od strane najmanje 1/3 zaposlenih, odnosno korisnika u zavisnosti od toga po kom osnovu se status ostvaruje.

¹³ 1) proizvodnja dobara i pružanje usluga; 2) radnu integraciju (rad sa radno sposobnim pripadnicima društveno osetljivih grupa na njihovom obrazovanju i osposobljavanju kao i zapošljavanje i drugi načini njihovog radnog angažovanja); 3) poslovanje koje doprinosi održivom razvoju devastiranih područja i lokalnih zajednica; 4) poslovanje kojim se rešavaju problemi u drugim oblastima od opšteg interesa.

5. udruženje/udruženje u oblasti sporta/fondacija je obveznik izveštavanja u skladu sa članom 13. Zakona o socijalnom preduzetništvu.

1 Prvi korak u registraciji statusa socijalnog preduzeća predstavlja analizu rada organizacije civilnog društva u smislu da li udruženje poseduje preduzetnički princip tj. proizvod ili uslugu i da li kroz svoj rad zadovoljava određenu društvenu dobrobit. Primer može biti ako se udruženje bavi izradom i prodajom rukotvorina koje su izrađene od strane teže zapošljivih žena iz ruralnih sredina. Ovakvo udruženje ima osnova da bude socijalno preduzeće. Uslov za registraciju organizacije civilnog društva kao socijalnog preduzeća je da se u okviru udruženja registruje privredna delatnost u skladu s Članom 37 Zakona o udruženjima.¹⁴

2 Drugi korak predstavlja prilagođavanje statuta organizacija civilnog društva potrebama registracije statusa socijalnog preduzeća. U skladu sa Zakonom, udruženje mora da svoje ciljeve prilagodi ciljevima socijalnog preduzetništva primenom Člana 8. Zakona o udruženjima.

**ДОДАТАК 06 ЗА ПРОМЕНУ ПОДАТАКА О УДРУЖЕЊУ/
САВЕЗУ УДРУЖЕЊА**

06

---

* НАПОМЕНА:
Уз пријаву промене и одговарајући додатак доставља се и прописана документација и доказ о уплати накнаде.

ПРИЈАВА ПРОМЕНЕ

ВРЕМЕ ТРАЈАЊА

Време трајања
Брише се регистровани податак и уписује се:

Неодређено време:

Одређено време до:

Приложена документација:

Одлука о промени податка

Записник са седнице надлежног органа

Пречишћен текст статута

Доказ о уплати накнаде

Друго _____

Slika 2. Obrazac za promenu statusa udruženja

14 Zakon o udruženjima, Vlada Republike Srbije, Beograd, Sl. glasnik RS”, br. 51/2009, 99/2011 - dr. zakoni i 44/2018, https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_udruzenjima.html

3 **Treći korak** je registracija statusa socijalnog preduzeća u Agenciji za privredne registre. Za registraciju socijalnog preduzeća neophodno je podneti zahtev za registraciju u Agenciji za privredne registre, priložiti izjavu kojom se obavezuje da će delovati kao socijalno preduzeće u skladu sa važećim zakonom, kao i osnivački akt kojim se to potvrđuje (statut ili drugi opšti akt) i dokaz o uplati naknade za registraciju. Obrasci Agencije za privredne registre koje je potrebno popuniti radi registracije statusa socijalnog preduzeća su: registraciona prijava promene podataka i dodatak za Udruženja: registraciona prijava promene podataka i dodatak 06 (slika 5), registraciona prijava promene podataka i dodatak 08.

Za potrebe registracije statusa socijalnog preduzetništva po zahtevu udruženja/udruženja u oblasti sporta/fondacije podnosi se:

- registraciona prijava promene podataka i to upisa statusa socijalnog preduzetništva (iznos naknade za promenu statuta organizacije civilnog društva je 3100,00 dinara)
- zapisnik sa sednice skupštine,
- odluka skupštine o usvajanju statuta,
- novi statut (sa određenim elementima napred navedenim u skladu sa Zakonom o socijalnom preduzetništvu),
- dokaz o uplati propisane naknade. (Iznos naknade za upis u registar socijalnog preduzetništva organizacije civilnog društva je 1500,00 dinara)

4 **Poslednji korak** registracije predstavlja provera registrovanog statusa na način da se nakon pet do sedam dana od podnete prijave za registraciju statusa socijalnog preduzeća u Agenciji za privredne registre, pretragom udruženja na sajtu Agencije za privredne registre proveri da li je udruženje dobilo status socijalnog preduzeća.

Obaveze organizacije civilnog društva koja je stekla status socijalnog preduzeća

Nakon registracije statusa socijalnog preduzeća u Agenciji za privredne registre, Zakonom o socijalnom preduzetništvu propisuju se obaveze koje socijalno preduzeće mora da ispuni. U ovom vodiču obradićemo samo uslove koji važe za organizacije civilnog društva, tj. subjekte socijalnog preduzetništva.

Raspodela dobiti subjekta socijalnog preduzetništva

Zakon o socijalnom preduzetništvu propisuje da subjekti sa statusom socijalnog preduzetništva imaju obavezu da najmanje 50% ostvarene dobiti:

1. reinvestiraju u interne programe podrške društveno osetljivim grupama ili radnim angažovanjem radno sposobnih pripadnika društveno osetljivih grupa, ili programe koji rešavaju probleme zajednice u oblastima svog delovanja; i/ili
2. doniraju drugim subjektima sa statusom socijalnog preduzetništva za rešavanje problema zajednice.

Subjekt civilnog sektora sa statusom socijalnog preduzetništva dobit koju ostvaruje od registrovane privredne delatnosti može donirati isključivo drugom subjektu civilnog sektora sa statusom socijalnog preduzetništva.

Imovina subjekta socijalnog preduzetništva

Subjekt sa statusom socijalnog preduzetništva, za vreme svog trajanja stiče i raspolaže imovinom slobodno, u skladu sa zakonom o socijalnom preduzetništvu i svojim opštim aktima. Imovina subjekta socijalnog preduzetništva ne može se deliti njegovim članovima, osnivačima, članovima organa, zastupnicima, zaposlenima ili s njima povezanim licima.

U slučaju prestanka subjekta socijalnog preduzetništva ili brisanja statusa socijalnog preduzetništva preostala dobit i imovina stečena za vreme trajanja tog statusa i po osnovu tog statusa prenosi se na drugi subjekt socijalnog preduzetništva, u skladu sa propisanim odredbama Zakona o socijalnom preduzetništvu.

**Upravljanje
u subjektima
socijalnog
preduzetništva**

Upravljanje se reguliše statutom, osnivačkim ili drugim opštim aktom. Zakon o socijalnom preduzetništvu u članu 12. propisuje potrebu da se obezbedi učešće u donošenju odluka najmanje jedne trećine:

1. zaposlenih radno sposobnih pripadnika društveno osetljivih grupa, ako se status socijalnog preduzeća ostvaruje po osnovu radne integracije tih lica (primer može biti socijalno preduzeće koje zapošljava osobe sa invaliditetom);
2. korisnika proizvoda i usluga subjekta socijalnog preduzetništva, ako se taj status ostvaruje po osnovu plasmana proizvoda i pružanja usluga tim licima (primer može biti socijalno preduzeće koje realizuje uslugu edukacija namenjenih teže zapošljivoj kategoriji stanovništva);
3. zaposlenih, ako se taj status ostvaruje isključivo po osnovu poslovanja u konkretnoj oblasti delovanja (primer može biti socijalno preduzeće koje poseduje proizvod ili uslugu za doprinos ekologiji).

*Izveštavanje o
ispunjavanju
društvene uloge*

Status socijalnog preduzetništva donosi povećanu odgovornost za realizaciju društvene uloge koju ima, njene efekte na društvo, posebno na lokalne zajednice, njihov razvoj i posebnosti osetljivih kategorija stanovništva.

Subjekt socijalnog preduzetništva je u obavezi da podnese izveštaj o ispunjavanju društvene uloge. Izveštaj se podnosi za period od dve godine i sadrži osnovne podatke u vezi sa:

1. ispunjavanjem uslova za poslovanje u statusu socijalnog preduzetništva;
2. poslovanjem;
3. raspodelom dobiti;
4. načinom upravljanja u subjektu socijalnog preduzetništva.

Izveštaj se podnosi Agenciji za privredne registre koja isti objavljuje.

Na Internet stranici Agencije za privredne registre¹⁵ mogu se pronaći sva Uputstva, neophodni obrasci i dodatne informacije. Na osnovu zahteva, Agencija za privredne registre će sprovesti postupak registracije statusa socijalnog preduzetništva. Dokumentaciju je neophodno podneti u štampanoj formi ili dostaviti poštom. Prilikom registracije, posebnu pažnju treba posvetiti prilagođavanju dokumentacije u skladu sa opisanim zahtevima iz Zakona. Na prvom mestu se misli na statute subjekta socijalnih preduzeća koji moraju biti u vezi sa sa socijalnim preduzetništvom.

¹⁵ <https://www.apr.gov.rs/registri/privredna-drustva/uputstva/status-socijalnog-preduzetnistva/o-statusu-socijalnog-preduzetnistva.4654.html>

6 | Najčešća pitanja i odgovori

Kako da otvorim socijalno preduzeće?

Socijalno preduzeće postaje se registracijom statusa u Agenciji za privredne registre. Registraciju mogu izvršiti postojeći subjekti: privredno društvo, preduzetnik/ca ili udruženje. *Socijalno preduzeće ne predstavlja novu pravnu formu, nego subjekt dobija status socijalnog preduzeća popunjavanjem registracione prijave u Agenciji za privredne registre.* Procedura za osnivanje socijalnog preduzeća data je na sajtu Agencije za privredne registre. ↗ <https://www.apr.gov.rs/registri/udruzenja/uputstva/sticanje-statusa-socijalnog-preduzetnistva.4666.html>.

Koliko zaposlenih mora da ima socijalno preduzeće?

Zakon o socijalnom preduzetništvu¹⁶ ne propisuje obavezu u smislu zapošljavanja u registrovanom socijalnom preduzeću. Pored tri uslova iz Zakona o socijalnom preduzetništvu, a to su doniranje/reinvestiranje 50% dobiti, transparentno upravljanje od strane 1/3 zaposlenih/kupaca i izveštavanje, subjekti imaju obavezu da posluju po zakonima po kojima su osnovani. Za subjekte koji su privredna društva i preduzetnici/ce to je Zakon o privrednim društvima¹⁷, a za subjekte koji su udruženja to je Zakon o udruženjima¹⁸.

16 Zakon o socijalnom preduzetništvu ("Sl. glasnik RS", br. 14/2022).

17 "Sl. glasnik RS", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 i 109/2021

18 ("Sl. glasnik RS", br. 51/2009, 99/2011 - dr. zakoni i 44/2018 - dr. Zakon.

Da li se socijalno preduzetništvo odnosi samo na zapošljavanje osoba sa invaliditetom?

Socijalno preduzetništvo ne predstavlja samo zapošljavanje osoba sa invaliditetom. *Postoje četiri oblasti društvenih uticaja koje socijalno preduzeće može da ispuni, a to su: ekonomski (odnosno ekonomsko osnaživanje društveno osetljivih grupa – osposobljavanje za rad, zapošljavanje, radno angažovanje), ekološki, edukativni i zdravstveni.* Zapošljavanje osoba sa invaliditetom samo je jedan deo ekonomske oblasti koja je najzastupljenija kao vid socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji ali ne treba zanemariti ni druge društvene uticaje.

Pored toga, u Republici Srbiji postoji Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom kojim se uređuje njihovo zapošljavanje. Preduzeća koja zapošljavanju osobe sa invaliditetom i posluju po Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, ne predstavljaju deo socijalnog preduzetništva i ukoliko žele da steknu status socijalnih preduzeća, moraju da se registruju po Zakonu o socijalnom preduzetništvu.

Da li postoji registar socijalnih preduzeća?

Zakon o socijalnom preduzetništvu („Sl. glasnik RS“, broj 14/2022) stupio je na snagu 15. 2. 2022. godine, a od 15. 11. 2022. godine, pored privrednih subjekta i preduzetnika/ca i subjekti civilnog sektora, posebno udruženja, fondacije i udruženja u oblasti sporta koji su registrovani u Agenciji za privredne registre imaju mogućnost da registruju i time steknu status socijalnog preduzetništva. Zakonom je uspostavljen savet za socijalno preduzetništvo i registar socijalnih preduzeća. Registracija socijalnih preduzeća obavlja se u Agenciji za privredne registre. Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja zaduženo je za rad socijalnih preduzeća i vodi registar socijalnih preduzeća.

Ko je nadležan za socijalno preduzetništvo u Republici Srbiji?

Socijalno preduzetništvo u Republici Srbiji je u *nadležnosti Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja*. Zakonom je propisano osnivanje *Saveta za socijalno preduzetništvo* koji ima 14 članova i kojim predsedava Ministar. Savet za socijalno preduzetništvo predstavlja radno telo koje se bavi socijalnim preduzetništvom. Savet obavlja sledeće poslove:

1. razmatra i pokreće inicijative za razvoj socijalnog preduzetništva i inicijative za izmenu propisa u oblasti socijalnog preduzetništva;
2. inicira predlog Pravilnika za dodelu sredstava socijalnim preduzećima, odnosno utvrđuje postupak i kriterijume;
3. inicira predlog Programa razvoja;
4. inicira predlog izveštaja o sprovođenju Programa razvoja;
5. inicira mere za podršku i promociju socijalnog preduzetništva;
6. pruža stručnu podršku Vladi u donošenju odluka u vezi sa realizacijom konkretnih projekata socijalnog preduzetništva koji se finansiraju iz sredstava budžeta Republike Srbije;
7. obavlja druge savetodavne poslove na zahtev Vlade iz domena socijalnog preduzetništva;
8. obavlja druge poslove od interesa za oblast socijalnog preduzetništva.

Koliko vremena treba da se otvori socijalno preduzeće?

Procedura registracije statusa socijalnog preduzeća u Agenciji za privredne registre je jednostavna, a obavlja se popunjavanjem upitnika i plaćanjem administrativnih taksi. Rešenje o upisu statusa socijalnog preduzeća dobija se za nedelju dana.

Da li moram da otvorim firmu kako bih registrovao socijalno preduzeće?

Zakon o socijalnom preduzetništvu *ne definiše novu pravnu formu socijalnog preduzeća već prepoznaje subjekte socijalnog preduzetništva, koji mogu biti: novoosnovano, ili postojeće privredno društvo, preduzetnik/ca ili udruženje.* Status socijalnog preduzeća može se dobiti za postojeće subjekte registracijom statusa subjekta kao socijalnog preduzetnika/ce u Agenciji za privredne registre. Na sajtu Agencije za privredne registre postoji detaljno uputstvo kako registrovati status socijalnog preduzeća.¹⁹

Ukoliko je firmu osnovala žena da li firma može da se registruje kao socijalno preduzeće?

Kriterijum da je žena osnivač privrednog subjekta nije dovoljan da bi se subjekt registrovao kao socijalno preduzeće. Potrebno je da preduzeće ostvaruje društvenu misiju koja može biti ekonomska (ekonomsko osnaživanje društveno osetljivih grupa – osposobljavanje za rad, zapošljavanje, radno angažovanje), ekološka, edukativna ili zdravstvena, na preduzetnički način, tj. izradom proizvoda ili pružanjem usluga. Pored toga, subjekt mora da ispuni tri uslova a to su: doniranje/reinvestiranje 50% dobiti, transparentno upravljanje od strane 1/3 zaposlenih/kupaca i izveštavanje o društvenom uticaju nakon 2 godine od registracije subjekta kao socijalnog preduzeća.

---

¹⁹ <https://www.apr.gov.rs/registri/udruzenja/uputstva/sticanje-statusa-socijalnog-preduzetnistva.4666.html>

7 | Zaključak

Usvajanjem Zakona o socijalnom preduzetništvu **kreiran je pravni okvir za registraciju i razvoj socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji**. Potencijal socijalnog preduzetništva ogleda se u višestrukoj koristi za razvoj lokalne zajednice. S jedne strane, socijalno preduzeće predstavlja biznis koji privređuje i puni budžet lokalne samouprave, dok, s druge strane, socijalno preduzeće unapređuje lokalnu zajednicu u kojoj posluje tako što rešava određeni društveni problem.

Organizacije civilnog društva zainteresovane za socijalno preduzetništvo imaju mogućnost da steknu status socijalnog preduzeća. One po prirodi svog rada obavljaju delatnost u oblastima od društvenog interesa, poput: zapošljavanja ranjivih društvenih grupa, socijalne usluge, unapređenja obrazovnih i kulturnih sadržaja.

Stoga, uz proširenje svog modela poslovanja, OCD mogu postati socijalna preduzeća.

U mnogim državama širom sveta, žene su više uključene u poslovanje koje ima društveni uticaj nego u tradicionalno preduzetništvo. **Iskustvo iz zemalja Evropske unije pokazalo je da se žene mnogo više odlučuju na osnivanje socijalnih preduzeća.** Prema podacima iz dokumenta Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj,²⁰ **“rodni jaz” u socijalnom preduzetništvu znatno je manji od rodnog jaza u tradicionalnom preduzetništvu, što ukazuje na potencijal socijalnog preduzetništva kao alata u ukupnom povećanju ženskog preduzetništva i učešća žena u tržištu rada.** Ovo istraživanje utvrdilo je da su socijalna preduzeća koja vode i

20 Huysentruyt, M. (2014), “Women’s Social Entrepreneurship and Innovation”, OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Working Papers, 2014/01, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5jxzkq2sr7d4-en>

žene i muškarci sličnih veličina, profitabilnosti i stope rasta, ali da su socijalna preduzeća koja vode žene inovativnija.

Socijalno preduzetništvo je pokazatelj i dokaz da se uspešni poslovni rezultati mogu ostvarivati uz odgovor na potrebe zajednice i unošenje određenih poboljšanja u nju.

Udruženja žena kroz edukacije i razvoj programa za menadžerke u socijalnom preduzetništvu mogu uspešno uspostaviti i voditi socijalno preduzeće. Takođe, važno je podržavati inicijative koje socijalnim preduzeticama omogućavaju da uče jedne od drugih i postanu iskusnije i veštije u vođenju svojih socijalnih preduzeća. Iskustvo Austrije pokazuje da je u razvoju veština za upravljanje socijalnim preduzećima značajan sistemski pristup. U okviru Ekonomskog univerziteta u Beču postoji Centar za socijalno preduzetništvo u okviru kog se osnažuju organizacije civilnog društva i pojedinci kako bi osnovali socijalna preduzeća. Centar saraduje s različitim zainteresovanim stranama u oblasti socijalnog preduzetništva, a studenti predstavljaju ciljnu grupu koja treba da bude nosilac održivog razvoja kroz socijalno preduzetništvo.

Važan korak u razvoju socijalnog preduzetništva u Srbiji predstavlja edukacija preduzetnica i organizacija civilnog društva o mogućnostima koje nudi ovaj poslovni model, iskustvima zemalja EU i o pravima i obavezama iz Zakona.

Kroz registraciju statusa socijalnog preduzeća organizacije civilnog društva dobijaju na većoj vidljivosti svojih proizvoda i usluga, postaju deo baze socijalnih preduzeća u Republici Srbiji za koje će do kraja 2023. godine biti kreiran program rada i mere finansijske i nefinansijske podrške.

Zakon prepoznaje socijalna preduzeća kao značajne partnere lokalnim samoupravama u odgovoru na društvene izazove. Lokalne samouprave u saradnji sa organizacijama za podršku poslovanju imaju mogućnost da kreiraju svoje programe finansijske i nefinansijske podrške socijalnim preduzećima u vidu obuke, inkubatora i posrednika koji pružaju prilagođenu podršku izgradnji kapaciteta socijalnih preduzeća u cilju izgradnje menadžerskih veština i podsticanja finansijske održivosti. Pozitivan primer predstavlja grad Novi Sad koji je u program razvoja grada za period od 2022. do 2027. godine kreirao meru za podršku socijalnim preduzećima kroz uspostavljanje baze socijalnih preduzeća, razvoj veština socijalnih preduzetnika i nabavku opreme socijalnim preduzećima.

Program razvoja socijalnog preduzetništva za period od 2023. do 2028. godine jeste dokumenat javne politike kojim Vlada Republike Srbije planira kreiranje infrastrukture za razvoj socijalnog preduzetništva, utvrđuje smernice razvoja ove oblasti i utvrđuje mere aktivne podrške subjektima socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji za taj period.

Pravni osnov za usvajanje programa nalazi se u članu 19. Zakona o socijalnom preduzetništvu Republike Srbije²¹ i članovima 14. i 38. Zakona o planskom sistemu.²² Program usvaja Vlada i isti će se po usvajanju objaviti na internet stranici Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije na portalu E-uprava u roku od sedam radnih dana od dana usvajanja.

Usvajanjem Programa socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji biće definisane mere za finansijsku i nefinansijsku podršku socijalnim preduzećima u cilju unapređenja socijalnog preduzetništva. Programom razvoja socijalnog preduzetništva biće definisani načini podrške socijalnim preduzećima koji će se odnositi na razvoj poslovanja socijalnih preduzeća, nabavku neophodne opreme i sredstava za rad.

²¹ „Službeni glasnik RS”, br. 14/2022.

²² „Službeni glasnik RS”, br. 30/2018.

8 | Literatura

The Social Business Initiative of the European Commission, European Commission, Brussels, Ref. Ares (2015)5946494 – 2015, <https://www.fi-compass.eu/publication/other-resources/social-business-initiative-creating-favourable-climate-social>

Zakon o socijalnom preduzetništvu, Vlada Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 14/2022) <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-socijalnom-preduzetnistvu.html>

Huysentruyt, M. (2014), "Women's Social Entrepreneurship and Innovation", OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Working Papers, 2014/01, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5jxzkq2sr7d4-en>

S. Tešić, R. Cvetićanin, Analiza o trenutnom stanju u privrednim subjektima – društvima u AP Vojvodini u oblasti socijalnog preduzetništva, Klaster socijalnog preduzetništva Vojvodine, Novi Sad, 2022, <https://www.kaspev.net/Projekti>

Društveno, korisno održivo kako osnovati socijalno preduzeće u Srbiji, Evropski pokret u Srbiji Beograd, 2016, <https://www.emins.org/product/drustveno-korisno-odrzivo-kako-osnovati-socijalno-preduzece-u-srbiji/>

R. Cvetićanin, S. Tešić, P. Csizmar, G. Richter, Social Entrepreneurship in EU, Austria and Serbia – A Short Overview and Recommendations for an Excellent Model of Social Entrepreneurship in Serbia, IP Centre Vienna, 2019.

Zakon o udruženjima, Vlada Republike Srbije, Beograd, Sl. glasnik RS", br. 51/2009, 99/2011 - dr. zakoni i 44/2018, https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_udruzenjima.html

Uputstvo Agencije za privredne registre Republike Srbije o registraciji statusa socijalnog preduzeća, Agencija za privredne registre Republika Srbija. 2022, <https://www.apr.gov.rs/registri/privredna-drustva/uputstva/status-socijalnog-preduzetnistva/o-statusu-socijalnog-preduzetnistva.4654.html>

